

Statsförfattningsrätt, 26.9.2025

Maxpoäng i förhöret: 30 p.

Maxpoäng (frågor 1–10): 10 p.

Maxpoäng (fråga 11): 20 p.

Vid tentamen är det tillåtet att använda sanakirja.fi-tjänsten

Dessutom är det tillåtet att använda EUR-lex <https://eur-lex.europa.eu/> och Finlex.

Lagstiftning-sektion: <https://www.finlex.fi/sv/laki/> och <https://www.finlex.fi/fi/laki/> i tentamen.

Fråga 1

Kansainvälisen ihmisoikeussopimuksen voimaansaattamisella tarkoitetaan / Ikraftträdandet av en internationell konvention om mänskliga rättigheter innebär

Välj ett av alternativen:

a. että valtio allekirjoittaa sopimuksen / att staten undertecknar konventionen

b. että sopimuksen kansallinen soveltaminen alkaa / att konventionens nationella tillämpning börjar

c. että sopimus tulee valtiosisäisesti voimaan Suomen oikeudessa / att konventionen träder i kraft nationellt som en del av finsk rättsordning

Fråga 2

Mikä seuraavista väittämistä on oikein:/ Vilket av följande påståenden är korrekt:

Välj ett av alternativen:

a. Eduskunta voi päättää kansanedustajan toimen lakkauttamisesta hankittuaan asiasta perustuslakivaliokunnan kannanoton, jos kansanedustaja olennaisesti ja toistuvasti laiminlyö edustajantoimensa hoitamisen. / Riksdagen kan besluta om entledigande av en riksdagsledamot efter att ha inhämtat ett utlåtande av grundlagsutskottet i ärendet, om riksdagsledamoten väsentligt och upprepade gånger försummar att sköta sina tjänsteuppgifter.

b. Jos kansanedustajaksi valittu on tuomittu käräjäoikeuden lainvoimaisella tuomiolla tahallista rikoksesta vankeuteen, ja rikos osoittaa, ettei tuomittu ansaitse

edustajantoimen edellyttämää luottamusta ja kunnioitusta, eduskunta voi hankittuaan asiasta perustuslakivaliokunnan kannanoton julistaa hänen edustajantoimensa lakanneeksi päätöksellä, jota on kannattanut vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä. / Om en person som valts till riksdagsledamot har dömts till fängelse för ett uppsåtligt brott genom en lagakraftvunnen dom av tingsrätten och brottet visar att den dömde inte förtjänar det förtroende och den respekt som krävs för hans eller hennes tjänst som riksdagsledamot, kan riksdagen efter att ha inhämtat grundlagsutskottets yttrande besluta att hans eller hennes mandatperiod ska upphöra genom ett beslut som stöds av minst två tredjedelar av de avgivna rösterna.

c. Kansanedustaja voi osallistua valmisteluun ja päätöksentekoon asiassa, joka koskee häntä henkilökohtaisesti. / Riksdagsledamöterna har rätt att delta i beredningen och beslutsfattandet av ärenden som gäller dem personligen.

Fråga 3

Eduskunta käsittelee kiireellisiä lakiesityksiä / Parlamentet behandlar brådskande lagstiftningsförslag

Välj ett av alternativen:

a. kahdessa käsittelyssä / i två behandlingar

b. yhdessä käsittelyssä / i en behandling

c. yhdessä käsittelyssä puhemiesneuvoston luvalla / i en behandling med tillstånd av talmannens råd

Fråga 4

Perustuslain 73 §:n mukaisessa perustuslainsäätämisyksessä voidaan säätää rajattu poikkeus / I grundlagsordning enligt grundlagen 73 § kan ett begränsat undantag stiftas

Välj ett av alternativen:

a. Euroopan unionin perusoikeuskirjassa turvatusta perusoikeudesta / från en grundläggande rättighet som skyddas i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

b. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvatusta ihmisoikeudesta / från en mänsklig rättighet som skyddas i den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

c. Perustuslaissa turvatusta perusoikeudesta / från en grundläggande rättighet som skyddas i grundlagen

Fråga 5

Mikä seuraavista ei ole perustuslakivaliokunnan tehtävä? / Vilket av följande hör inte till grundlagsutskottets uppgifter?

Välj ett av alternativen:

a. Lakiehdotusten arviointi suhteessa kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin / Utvärdering av lagstiftningsförslag i förhållande till internationella fördrag om mänskliga rättigheter

b. Valtioneuvoston antamien asetusehdotusten perustuslainmukaisuuden arviointi / Bedömning av grundlagsenligheten av statsrådets förslag till förordningar

c. Valtioneuvoston antamien lakiehdotusten perustuslainmukaisuuden arviointi / Bedömning av grundlagsenligheten av de lagförslag som statsrådet lagt fram

Fråga 6

Mikä seuraavista kuvaa oikein eduskunnan ja tasavallan presidentin välistä toimivallan jakoa? / Vilket av följande beskriver på ett korrekt sätt maktfördelningen mellan riksdagen och republikens president?

Välj ett av alternativen:

a. Eduskunta nimittää hallituksen jäsenet ilman presidentin myötävaikutusta. / Riksdagen utnämner medlemmarna i regeringen utan presidentens medverkan.

b. Presidentti voi yksin hyväksyä kansainväliset sopimukset ilman eduskunnan myötävaikutusta. / Presidenten kan ensam godkänna internationella avtal utan parlamentets medverkan.

c. Eduskunta päättää lakien säätämisestä ja presidentti vahvistaa ne. / Riksdagen beslutar om stiftandet av lagar och republikens president stadfäster dem.

Fråga 7

Mikä seuraavista pitää paikkaansa ennenaikaisten eduskuntavaalien järjestämisestä? / Vilket av följande är sant om anordnandet av förtida riksdagsval?

Välj ett av alternativen:

a. Pääministerin aloitteesta ja eduskuntaryhmiä kuultuaan tasavallan presidentin voi määrätä ennenaikaiset eduskuntavaalit toimitettavaksi. / Republikens president kan på initiativ av statsministern och efter att ha hört riksdagsgrupperna förordna om förrättande av förtida parlamentsval.

b. Tasavallan presidentin on määrättävä ennenaikaiset eduskuntavaalit toimitettavaksi pääministerin perustellusta aloitteesta. / Republikens president ska förordna om förrättande av förtida riksdagsval på statsministerns motiverade initiativ.

c. Eduskunnan aloitteesta ja pääministeriä kuultuaan tasavallan presidentti voi määrätä ennenaikaiset eduskuntavaalit toimitettavaksi. / Republikens president kan på riksdagens initiativ och efter att ha hört statsministern förordna om förrättande av förtida riksdagsval

Fråga 8

Kenelle on perustuslain mukaan julkisen vallan turvattava riittävät sosiaali- ja terveystalvet? / För vem skall den offentliga makten enligt grundlagen säkra tillräckliga social- och hälsovårdstjänster?

Välj ett av alternativen:

a. Jokaiselle Suomen kansalaiselle sekä maahanmuuttoviraston määrittelemän tulorajan ylittäneelle ulkomaalaiselle / Till varje finsk medborgare och utlänning som har överskridit den inkomstgräns som Migrationsverket har fastställt

b. Jokaiselle Suomen kansalaiselle ja kaikille Euroopan unionin kansalaiselle / Till varje finsk medborgare och varje medborgare i Europeiska unionen

c. Jokaiselle Suomen lainkäyttöpiirissä olevalle ihmiselle / Till varje person som omfattas av Finlands jurisdiktion

Fråga 9

Kuka ei ole äänioikeutettu kuntavaaleissa? / Vem har inte rösträtt i kommunalval?

Välj ett av alternativen:

a. Ehdokkaana oleva henkilö / Den som är kandidat i valet

b. Suomessa vakinaisesti asuva Norjan kansalainen / En norsk medborgare som är stadigvarande bosatt i Finland

c. Suomessa vieraileva Ruotsin kansalainen / En svensk medborgare på besök i Finland

Fråga 10

Eduskunnan hyväksymä laki on esiteltävä tasavallan presidentin vahvistettavaksi. / En lag som godkänts av riksdagen ska föreläggas republikens president för stadfästelse.

Välj ett av alternativen:

a. Presidentin on päätettävä lain vahvistamisesta kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun lakiesitys on saapunut eduskuntaan. / Republikens president ska fatta beslut om stadfästelse av lagen inom tre månader från det att lagförslaget har överlämnats till riksdagen.

b. Presidentin on päätettävä lain vahvistamisesta kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun eduskunta on kyseistä lakiesitystä käsitellyt. / Republikens president ska fatta beslut om stadfästelse av lagen inom tre månader från det att riksdagen har behandlat lagförslaget.

c. Presidentin on päätettävä lain vahvistamisesta kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun laki on toimitettu presidentille vahvistettavaksi. / Republikens president ska besluta om stadfästelse av lagen inom tre månader från den dag då lagen förelades presidenten för stadfästelse.

Fråga 11 (svarsutrymme 780 ord)

Vid tiden för budgetmanglingen, som tog plats i statsrådets festvåning Smolna på Södra Esplanaden, samlades över 20 000 människor, däribland många barn, pensionärer och invandrare, samlades för att demonstrera mot regeringens planerade tilläggsbesparingar i social- och hälsoorganisationernas statsstöd. Till följd av demonstrationen blev man tvungen att stänga av Södra Esplanaden helt för all trafik i två timmar.

Demonstrationen var fredlig och de poliser som var på plats behövde inte ingripa i demonstrationen. Däremot var polisen tvungen att ta fast och gripa många personer som kastade mynt och burkar mot demonstranterna och på andra sätt störde demonstrationen.

Senare bestämde sig en grupp personer som motsatte sig demonstrationen för att lägga fram ett medborgarinitiativ för att anta en lag som begränsar demonstrationer. Enligt initiativet ska det i första hand krävas tillstånd för att ordna demonstrationer. Enligt initiativet ska endast röstberättigade finska medborgare få delta i demonstrationer. Dessutom krävde man i medborgarinitiativet att den sociala tryggheten ska begränsas till personer med medborgarskap så att endast finska medborgare och medborgare i Europeiska unionens medlemsstater som är stadigvarande bosatta i landet ska ha rätt till grundläggande utkomststöd, rätt till social- och hälsovårdstjänster samt rätt till bostad.

Medborgarinitiativet fick snabbt stöd och inom två veckor hade det redan fått stöd av fyrtioniotusen röstberättigade finska medborgare och över två tusen vuxna svenska, tyska, danska och estniska medborgare som var stadigvarande bosatta i Finland. Journalist Tötterström vänder sig nu till dig och frågar dig, landets främste grundlagsexpert, följande:

1. Är rätten att demonstrera en grundläggande rättighet skyddad i grundlagen? Är rätten att demonstrera skyddad i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna?
2. Hur ska man ur grundlagens synvinkel bedöma det faktum att det skulle krävas tillstånd för att anordna en demonstration och att endast myndiga finska medborgare skulle få delta i demonstrationen?
3. Hur ska vi utifrån grundlagen bedöma att demonstrationer skulle begränsas till enbart fredliga demonstrationer? Har polisen en skyldighet att trygga ordnandet av demonstrationer och förhindra att demonstrationer störs?
4. Är det grundlagsenligt att begränsa rätten till social trygghet och därmed till exempel rätten till grundläggande utkomst samt rätten till social- och hälsovårdstjänster att gälla endast till finska medborgare?
5. Har det medborgarinitiativ som föreslår begränsningar till demonstrationsrätten redan fått tillräckligt med stöd för att de villkor för initiativrätt som föreskrivs i grundlagen uppfylls och medborgarinitiativet kan läggas fram för riksdagen? Är riksdagen skyldig att godkänna alla medborgarinitiativ som gäller stiftande av lagstiftning som uppfyller de krav på medborgarinitiativ som ställs i grundlagen och lagen om medborgarinitiativ (12/2012)?

Modellsvar:

1. Hyviin pisteisiin pääsi tekemällä selkoa perustuslain 13 §:n 1 momentista ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 11 artiklan 1 kappaleesta. Tässä oli hyvä jo kiinnittää huomiota muun ohella siihen, että EIS 11 artikla turvaa oikeuden rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen.
2. Perustuslain 13 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin. Oikeuden turvaaminen "ennakolta lupaa hankkimatta" kieltää viranomaisen ennakollisen luvan asettamisen mielenosoituksen edellytykseksi. Mielenosoituksen järjestämisen säättäminen luvanvaraiseksi on siis perustuslain 13 §:n 1 momentin vastaista.

Perustuslain 13 §:n 1 momentti turvaa oikeuden osallistua mielenosoitukseen "jokaiselle", so. kaikille Suomen lainkäyttöpiirissä oleville ihmisille muun muassa kansalaisuuteen tai ikään katsomatta. Pykälässä ei siis aseta erityisiä ikärajavaatimuksia yhdistymisvapauden, ml. mielenosoitusoikeuden, käyttämiselle. Tältä osin säännös vastaa lapsen oikeuksien yleissopimuksen 15 artiklaa, joka turvaa lapsille rauhanomaisen yhdistymisvapauden. Kun lisäksi otetaan huomioon perustuslain 6 §:n 3 momentti, jonka mukaan lapsia on kohdeltava

tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti, ehdotusta sallia mielenosoitukseen osallistuminen vain täysi-ikäisille Suomen kansalaisille voidaan pitää perustuslain 13 ja 6 §:ien säännöskokonaisuuden, samoin kuin lapsen oikeuksien yleissopimuksen 15 artiklan, vastaisena.

Näin ollen tällaisia ehdotuksia ei voida käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Vuoden 1995 perustuslakiuudistuksen myötä valtiosääntöperiaatteeksi on vakiintunut uusien, puhtaasti kansallisten perustuslaista poikkeavien lakien säätämisen välttäminen (ks. esim. PeVL 29/2022 vp, kappale 34). Poikkeuslakimenettelyn käyttöön suhtaudutaan lähtökohtaisesti pidättyvästi. Siihen voidaan turvautua vain erityisen poikkeuksellisissa tapauksissa ja pakottavista syistä. Tällaisia pakottavia syitä ei ole nyt käsillä.

3. EIS 11.1 artikla turvaa oikeuden rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen.

Euroopan ihmisoikeussopimus asettaa muiden Suomea velvoittavien kv. ihmisoikeussopimusten tapaan perustuslaissa turvattun perusoikeussuojan vähimmäistason. Vaikka perustuslaissa turvattu perusoikeussuojan taso voi olla korkeampi kuin suojan vähimmäistason asettavista ihmisoikeusvelvoitteista johtuu, perustuslaillista estettä ei ole sille, että mielenosoitukset rajattaisiin säännöspäätöksellisesti laissa vain rauhanomaisiin mielenosoituksiin.

Tässä yhteydessä mielenosoituksen rajaamista oli tarkasteltava myös perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti hyväksyttävyyss- ja suhteellisuusvaatimusten kannalta. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Näin ollen poliisilla on velvollisuus turvata mielenosoituksen järjestäminen ja estää mielenosoituksen häiritseminen perustuslain 22 §:n nojalla. Lisäksi kokoontumislain (530/1999) 4 §:n mukaan julkisen vallan on edistettävä kokoontumisvapauden käyttämistä turvaamalla oikeus kokoontua ilman ulkopuolista häiriötä ja luomalla edellytyksiä yleisten kokousten järjestämiselle.

4. Perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut.

Perustuslain 19 §:n 2 ja 3 momentissa käytetty termi ”jokaiselle” ilmentää vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen yhteydessä omaksuttua linjaa, jonka mukaan perusoikeudet kuuluvat kaikille Suomen oikeudenkäyttöpiirissä oleville henkilöille (HE 309/1993 vp, s. 22, 42). Tämä ei kuitenkaan estä sitä, että esimerkiksi oikeus perustoimeentuloetuuksiin kytketään Suomessa asumiseen tai työntekoon Suomessa (ks. esim. PeVL 55/2016 vp ja PeVL 73/2014 vp). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, ettei perustuslaki estä sinänsä asettamasta ehtoja perustoimeentuloa turvaavan etuuden saamiselle, kunhan nämä

ehdot täyttävät perusoikeuksien yleiset rajoitusperiaatteet. Samoin valiokunta on katsonut, ettei valtiolla ole ehdotonta velvollisuutta turvata perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettuja perustusturvaetuksia muille kuin sen alueella tai oikeudenkäyttöpiirissä pysyväisluonteisesti asuville (ks. PeVL 48/2006 vp ja PeVL 22/2004 vp). Tällaiset etuuksien rajaamismahdollisuudet koskevat oikeutta perustoimeentulon turvaan, oikeutta sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä oikeutta asuntoon. Rajaamisperusteena ei tällöin kuitenkaan ole henkilön kansallisuus sinänsä, vaan ratkaisevaa on, miten kiinteä yhteys hänellä on Suomeen asumisen tai työpaikan välityksellä.

5. Perustuslain 53 §:n 3 momentin mukaan vähintään viidelläkymmenellä tuhannella äänioikeutetulla Suomen kansalaisella on oikeus tehdä eduskunnalle aloite lain säätämiseksi sen mukaan kuin lailla säädetään. Mielenosoitusoikeutta rajoittava kansalaisaloite ei siten ole vielä saanut riittävästi kannatusta.

Vaikka kansalaisaloitetta kannattaisi vähintään viisikymmentätuhatta äänioikeutettua Suomen kansalaista, ja vaikka kansalaisaloite toimitettaisiin eduskunnalle ja se merkitsisi lainsäädäntöasian vireille tuloa eduskunnassa, eduskunnalla ei ole velvollisuutta hyväksyä kansalaisaloitteen mukaista lakialoitetta. Kysymys on kuitenkin vain aloitteesta lain säätämiseksi. Kansalaisaloitteen eduskuntakäsittely ei myöskään ole kritiikitöntä. Esimerkiksi selvästi perus- ja ihmisoikeuksien vastaiset aloitteet on perustuslakivaliokunnan mukaan perusteltua jättää valiokunnissa käsittelemättä, vaikka ne muodollisesti saataisiinkin eduskunnassa vireille (PeVM 6/2011 vp). Kansalaisaloitteen hyväksymisessä on kysymys tavanomaisesta lainsäätäjän poliittisen harkinnan piirin kuuluvasta päätöksenteosta. Jos kansalaisaloitteella on kytkentä perustuslakiin tai Suomea velvoittaviin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, siihen voi liittyä myös perustuslainmukaisuuden kontrolli perustuslain 74 §:n mukaisesti.